

**КРАСА НЕПРИБОРКАНОЇ СТИХІЇ – ПРИРОДНІ ФОРМИ МІНЕРАЛІВ У
ЮВЕЛІРНОМУ МИСТЕЦТВІ**

**THE BEAUTY OF THE UNCOMMINGED ELEMENT - NATURAL FORMS OF
MINERALS IN THE JEWELRY ART**

Триколенко Софія Тарасівна, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри дизайну інтер'єру Факультету архітектури, будівництва та дизайну Національного авіаційного університету.

+380678653412, baronessainred@gothic.com.ua

Національний авіаційний університет, 03058, просп. Любомира Гузара, 1, м. Київ, Україна

ORCID 0000-0003-2766-8345

Trykolenko Sofia, PhD in Art Studies, Associate Professor, Department of Interior Design, Faculty of Architecture,

+380678653412, baronessainred@gothic.com.ua

The National Aviation University, 03058, ave. Lubomir Husar, 1, Kyiv, Ukraine

ORCID 0000-0003-2766-8345

***Анотація.** Однією із найцікавіших течій сучасного ювелірного мистецтва є використання у виробках мінералів природних форм – необроблених взагалі або частково оброблених. Здебільшого до таких прийомів звертаються самостійні митці та невеликі ювелірні майстерні, натомість масове виробництво прикрас базується на ustalених тенденціях однаково огранених каменів. Звернення до мінералів природних форм демонструє зміну світогляду митців – від прагнення максимально прилаштувати природний матеріал під свої потреби до уміння знайти художню концепцію виробу, яка б максимально розкривала красу матеріалів без штучного втручання у їх форму та фактуру.*

***Ключові слова:** мінерали, камені, оправка, ювелірне мистецтво, прикраси, гальваніка, техніка.*

***Abstract.** One of the most interesting currents of modern jewelry art is the use of natural forms in mineral products - unprocessed in general or partially processed. For the most part, such techniques are used by independent artists and small jewelry workshops, while mass production of jewelry is based on established trends of equally faceted stones. The appeal to minerals of natural forms demonstrates a change in the worldview of artists - from the desire to adapt the natural material to their needs to the ability to find an artistic concept of the product that would reveal the beauty of materials without artificial interference with their shape and texture.*

***Key words:** minerals, stones, frame, jewelry art, jewelry, electroplating, technique.*

Розглядаючи вітчизняне ювелірне мистецтво, неможливо оминати контекст загальних світових культурних, соціальних, психологічних й філософських процесів. Кінець ХХ – початок ХХІ століття став переломним етапом у світогляді більшості цивілізованих країн: хижацьке ставлення до природи починає змінюватися на дбайливе, активно пропагується екологізація всіх сфер життя. Однією з її форм вираження є використання у мистецтві природних елементів: у музиці – звуків; у скульптурі – необроблених шматків каменю та деревини; в ювелірному мистецтві – необроблених мінералів, таких як камені, самородки, мушлі, перлини неправильних форм та інші. Змінюються не лише матеріали, а й художні концепції творів. Симетрія втрачає свою актуальність, ювеліри віддають перевагу композиційно складним формам, ґрунтуючись на силуетах обраних для вставок мінералів. Звичні для ХІХ – ХХ століття прийоми відступають, натомість поживляються і набувають нових форм такі техніки, як плетіння з дроту та гальваніка. Оновлюється матеріальна база: у

країнах Західної Європи та Америки митці часто використовують для оправ некоштовні метали, шкіру, дерево, акрилові смоли. Великою популярністю користуються гальванічні прикраси. Набуває поширення напрям виготовлення оправ із бісеру. Втім, на вітчизняні терена західні віяння прибувають із запізненням. Пострадянський скептицизм, прагнення до показної розкоші й зневажливе ставлення до недорогих за собівартістю матеріалів досі гальмують розвиток декоративно-ужиткового та ювелірного мистецтва. Художня цінність та кількість витраченого на роботу часу не сприймається взагалі, оскільки вироби сприймаються переважною більшістю потенційних покупців виключно як сукупність недорогих матеріалів [2, с. 70].

Втім, вироби із мінералами природних форм поступово завойовують все ширшу аудиторію поціновувачів. Зокрема, всесвітньовідомий журнал *Vogue* 2017 року розглянув низку колекцій відомих ювелірних брендів, що залучили до своїх арсеналів напівкоштовні мінерали необроблених форм. Названо такі відомі ювелірні бренди, як *Stella McCartney*, *Givenchy*, *Marni*, *Maison Margiela*, *Christopher Kane*, *Sylvia Toledano*. За словами автора огляду Тетяни Соловей «Необроблені агати, аметисти, хризопази, турмаліни природньої кристалічної форми заворожують ювелірів. Зрозуміло, що причиною є всезагальне прагнення бути ближчим до природи й натуральності: використовувати не тільки косметику без консервантів, але й каміння без обробки» [1].

Розглядаючи самостійних митців-ювелірів із західної Європи, необхідно назвати такі відомі авторські майстерні, як *Vesper Moth* із Германії, *Khumeia Geometry* з Франції, *Calico Rose Studio* з Британії. Названі майстерні спеціалізуються на виготовленні прикрас із некоштовних матеріалів, часто використовують мінерали необроблених форм. Зокрема, *Vesper Moth* залучає до своєї творчості традиційні техніки плетіння з дроту (*wire wrap*) та текстильних джгутів. Основний акцент у її творчості робиться на дотримання історичних германських й скандинавських форм прикрас. Працюючи із мінералами природних форм, вона доповнює їх деталями авторського лиття й чеканки. *Khumeia Geometry* спеціалізується на гальванічних прикрасах, доповнюючи їх каменями. Найчастіше використовується лабрадор та аметист. *Calico Rose Studio* також працює у техніці *wire wrap*, створюючи порівняно невеликі прикраси із мінералами природних форм.

Розпочати огляд робіт українських митців-ювелірів, що спеціалізуються на виготовленні прикрас із некоштовних матеріалів, варто із одеської майстерні творчості «ВоображаріумМ». Це родинна майстерня, яку заснували Оксана Католиченко та Сергій Овчинников. Оксана за фахом – дизайнер інтер'єрів, займається також дизайном одягу; у ювелірній справі працює з металами. Сергій має будівельну освіту, виготовляє прикраси із дерева. Гальваніку і ювелірне мистецтво майстри освоїли самостійно, перебираючи безліч інформаційних джерел, експериментуючи, навчаючись на власних помилках [3, с.541]. На сьогоднішній день майстерня має свій авторський почерк, впізнаваний серед поціновувачів гальванічних прикрас. Основним джерелом натхнення для митців є природа із її унікальною, мінливою та швидкоплинною красою. Вони часто використовують для створення прикрас природні елементи, такі, як листя, квіти, комах. Вкриваючи їх шаром міді й посріблення, майстри фіксують їхню красу надовго. Додатково використовуються такі прийоми, як чорніння й покриття емаллю.

У цій статті хочеться розглянути вироби майстерні «ВоображаріумМ» за 2021 рік, оскільки я вже неодноразово зверталася до їхньої творчості у своїх статтях. Оглядаючи перстні майстерні, варто відзначити дві основні тенденції: крупні урочисті вироби із яскравими, самобутніми мінералами та невеликі одинарні або подвійні каблучки, зручні для повсякденного носіння. Кулони і підвіски набувають більш фантастичних форм порівняно із попередніми роками.

До першої тенденції відноситься серія перстнів «Крила драконів». Перший перстень цієї серії виготовлений із міді з посрібленням, центральним елементом якого є крупна вставка кіаніту, гірського кришталю та чорного турмаліну (Рис. 1). Три мінерали утворюють складну

колористичну палітру, яка виправдовує назву виробу, оскільки сприймається глядачем, як об'ємний вигин крила. Силует виробу має трикутну форму, також повторюючи крилоподібну форму. Другий перстень принципово відрізняється: оправа виготовлена із міді без посріблення, натомість де-не-де використано чорніння (Рис. 2). Набір мінералів використано такий самий, як і у попередньо наведеному прикладі, проте вони розташовані інакше, тим самим зумовлюючи інше візуальне сприйняття виробу. Основну площину покриває синюватий кіаніт, з якого крупними сталагмітами виступають кристали чорного турмаліну й гірського кришталю. Таким чином виріб набуває дуже об'ємної форми, і нагадує силует дракона, що розкриває крила. Третій перстень з цієї серії має структуру, подібну до другого, проте має ряд принципових відмінностей (Рис. 3). Матеріали ті ж, що і у попередньо названих виробках, проте кіаніт має більш насичений блакитний колір, оправа вкрита посрібленням, а вставки кришталю й чорного турмаліну пропорційно невеликі. Тому цей перстень можна трактувати, як розкрите крило, що має вкрите крупною лускою.

Масштабний перстень із блакитним топазом та квіткою вишні являє собою повноцінну художню композицію (Рис. 4.) Ніжний колір каменю доповнюється сріблястою оправою і гальванічною квіткою. Металеві елементи являють собою такі ж важливі складові концепції, як і вставка. Форма виробу може асоціюватися виключно з рослинним світом і трактуватися, як квітка і листок, що пробилися крізь сніг. Або, якщо розглядати перстень разом із оправою, він нагадує фігурку невеличкого собаки. Розміри перстня, його форма та насичення декоративними елементами дають можливість віднести його до урочистих виробів.

Для невеликих повсякденних перстнів обрано принципово інший художній хід, та інакше підбираються мінерали для вставок.

Невелика каблучка із подвійною вставкою аметисту та зеленого турмаліну отримала назву «Два виміри», символічно протиставляючи кольорові й фактурні особливості матеріалів (Рис. 5). Оправа має сріблястий колір, частково накриває вставки, додаючи ритмічного рисунку. Здається, ніби перед глядачем постали два портали до принципово різних всесвітів.

Подвійний перстень «Двоє» виготовлено із кіаніту трикутної форми та невеликого ромбоподібного кристалу аметисту (Рис. 6). Оправу вкрита посрібленням. Варто відзначити вплив концепції оправи на загальне сприйняття виробу: наявність складної, подібної до поверхні самородків фактури, часткового чорніння та м'яких, заокруглених ліній різко контрастує із кутовими силуетами вставок. Перстень, здається, суміщає не лише два мінерали, а й дві художні мови – різкі кутові форми та м'які, заглажені й обтічні.

Подвійна каблучка з аметистом та зеленим турмаліном подібна до попередніх, проте тут яскравіше виражено принцип протиставлення форм і забарвлення матеріалів (Рис. 7). Насичений бузковий колір крупного ромбоподібного кристалу аметисту протиставляється трав'янисто-зеленому відтінку стержнеподібного кристалу турмаліну. Обидва кольори контрастують із мідною оправою. Поєднання таких протилежних за силуетами і кольором матеріалів формує образ природного світу, що поєднує у нерозривному синтезі принципово різні об'єкти.

Два невеликих мідних перстні з гірським кришталем втілюють концепцію мінімального художнього втручання у природні форми об'єктів (Рис. 8). Друза кришталю по периметру утримується невеликим мідним кільцем, що повторює контури друзи. Використання чорніння посилює кольоровий і тональний контраст між вставкою та оправою: гірський кришталь здається особливо білосніжним, набуває додаткового об'єму.

Мініатюрна каблучка із молдавітом також втілює принципи мінімального втручання (Рис. 9). Варто згадати унікальність походження й сакральні властивості молдавіту, який, вважається, виник внаслідок падіння метеориту або ж комети. Йому приписується цілий ряд цілющих властивостей і магічні захисні функції. Він, будучи настільки потужним і самодостатнім, не потребує додаткового декорування та доповнення. Срібне кільце має порівняно невисоку оправу, яка лише в кількох місцях охоплює вставку. Напівпрозорий зелений камінь нагадує морські глибини, а оправа – піну на гребенях хвиль.

Підвіску «Чарівна мітла» виготовлено із натуральної гілочки платану, вкритою шаром міді із вставкою чорного кіаніту (Рис. 10). Варто сказати, що цей виріб є продовженням серії трирічної давнини, яка, за словами авторів, мала неабиякий успіх у клієнтів. Майстри передали у мініатюрі форму відьомської мітли, у якій руків'я відіграє не менш важливу роль, ніж вставка. Саме мідна оправа тут відіграє основну композиційну і концептуальну роль. Вона максимально точно передає форму мітли, що вже стала звичною для глядачів завдяки мультфільмам та фентезійним фільмам. Форма кіаніту, його гольчаста структура прекрасно вписуються у загальну концепцію підвіски: він виступає хмизовим навершям мітли. Це враження посилює і його насичений чорний колір та матова поверхня.

Гарнітур «Уранія» складається з сережок, браслета, каблучки та підвіски. Всі вироби виготовлено із міді та бірюзи (Рис. 11). Невеликі вставки на тлі крупних листових основ здаються яскравими спалахами на тлі безкінечного неба. Браслет та сережки мають однакові прямокутні силуети, натомість каблучка та підвіска оформлені оправою по контурам вставок. Таким чином вони вступають у певний дисонанс, проте, завдяки підбору матеріалів, всі елементи гарнітури поєднуються змістовно і колористично.

Підсумовуючи розглянутий матеріал, можна із впевненістю сказати, що використання мінералів необроблених форм у ювелірних виробках є втіленням концепції єдності елементів у природі та невід'ємності людини від світобудови. На прикладах виробів майстерні «Воображаріумм» можна визначити основні принципи використання мінералів необроблених форм та їх концептуальних поєднань.

Список використаних джерел:

1. Соловей Т. Як необроблене каміння змінює ювелірний світ [Електронний ресурс] / Тетяна Соловей // Vogue.ua. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://vogue.ua/ua/article/fashion/tendencii/kak-neobrobotannye-kamni-menyayut-yuvelirnyy-mir.html>.
2. Триколенко С. Т. Проблема усвідомлення українським суспільством вартості авторських виробів декоративно-ужиткового мистецтва як один із чинників занепаду українського мистецтва / С.Т. Триколенко // Україна у світових глобалізаційних процесах: культура, економіка, суспільство / Київський національний університет культури і мистецтва. – Київ, 2021. – С. 70 – 72
3. Триколенко С. Т. Застигла природа в творчості майстерні "Воображаріумм" / Софія Тарасівна Триколенко // Науковий вісник Національного музею історії України. Збірник наукових праць. / Софія Тарасівна Триколенко. – Київ, 2019. – С. 541–556.